

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» 5-6 КЛАСИ

розроблена на основі модельної навчальної програми
«ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5-6 класи (інтегрований курс)»

для закладів загальної середньої освіти

(автори: Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О.,
Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.)

I. Вступна частина.

Навчальна програма розроблена на основі модельної навчальної програми «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори: Шиян О., Волощенко О., Гриньова М., Дяків В., Козак О., Овчарук О., Седоченко А., Сорока І., Страшко С.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України» (наказ МОН України від 12.07.2021 № 795) до підручників інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (автори О.І. Шиян, О.В. Волощенко, Д.Г.Дяків, О.П.Козак, А.Б. Седоченко), рекомендованих Міністерством освіти і науки України для 5 класу (наказ МОН України від 08.02.2022 № 140) та 6 класу (наказ МОН України від 08.03.2022 № 254) закладів загальної середньої освіти.

У ній відображені засадничі ідеї Державного стандарту базової середньої освіти (Постанова КМУ від 30.09.2020 р. № 898), з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87), Державного стандарту базової середньої освіти (Постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898.), оновленої Типової освітньої програми (2024 р.), концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

Навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» для 5-6 класів спрямована на реалізацію розвитку природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу.

Вона визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання з соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, зміст та види навчальної діяльності учнів, що спрямовані на реалізацію очікуваних результатів.

Метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистості учня, який здатний до самоусвідомлення, гармонійної соціальної і міжособистісної взаємодії, спрямованої на збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, дбає про безпеку, виявляє підприємливість та професійну зорієнтованість для забезпечення власного і суспільного добробуту.

Відповідно до мети соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі **метою** інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» є формування самозарадності учнів через активну громадянську позицію, підприємливість, етичну поведінку, відповідальність за добробут, здоров'я, безпеку та навколишнє середовище, крізь призму фізичного, психічного, духовного та соціального розвитку.

Для реалізації означеної мети визначено такі **завдання**:

- ознайомлення учнів з основними принципами та закономірностями життєдіяльності людини в природному та соціальному середовищах, спрямованими на розвиток добробуту, безпеки і зміцнення здоров'я;
- формування вмій прогнозування наслідків своїх дій для здоров'я, безпеки і добробуту;
- розвиток вмій відстоювання власних інтересів та інтересів інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження;
- формування прихильності до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм;

- розвиток вмінь учнів, спрямованих на заохочення вести здоровий спосіб життя;
- навчання наданню необхідної допомоги собі та/або іншим особам;
- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я, відстежувати власний поступ;
- навчання діяти ефективно та самостійно для досягнення успіху та задоволення власних потреб і потреб інших осіб;
- формування у школярів підприємливості та етичної поведінки для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту власного та інших осіб.

Програма ґрунтується на визначених Державним стандартом та модельною навчальною програмою **ціннісних орієнтирах**, реалізує завдання **компетентнісного підходу**. Вона охоплює формування **наскрізних** в усіх ключових компетентностях **умінь, таких як**: читати з розумінням, висловлювати власну думку, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими.

Навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» спрямована на реалізацію визначених у Державному стандарті вимог до обов'язкових результатів навчання учнів з соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, які конкретизовані у модельній навчальній програмі та передбачають, що учень/учениця:

турбується про особисте здоров'я та безпеку, уникає факторів ризику, реагує на фактори і діяльність, що становить загрозу для власного і суспільного життя, здоров'я, добробуту;

визначає альтернативи, прогнозує наслідки, приймає рішення для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я і добробуту;

усвідомлює цінність та дотримується здорового способу життя, аналізує та оцінює наслідки і ризики для здоров'я і суспільства;

виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту власного та інших осіб.

Наступність між циклами навчання на рівнях початкової та базової середньої освіти у програмі «Здоров'я, безпека та добробут» реалізується через відповідність очікуваних результатів вимогам Державного стандарту базової середньої освіти, які враховують очікувані результати навчання, що визначені типовими програмами початкової школи.

Принципи та пріоритети, на яких ґрунтується програма втілюють нові прогресивні концептуальні підходи, нові погляди на роль дитини і педагога в освітньому процесі, форми організації дитячої життєдіяльності, зокрема дитиноцентризм (відповідність віковим особливостям, потреби та інтереси учнів, особистісно зорієнтоване навчання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія), комунікативно зорієнтоване навчання, діяльнісний підхід, принцип системності та наступності, людинознавче спрямування.

Пріоритети викладання предмета: формування здорової особистості учня через взаєморозуміння, взаємоповагу, толерантність, творче співробітництво всіх учасників навчального процесу; осмислення і застосування концепції щодо промоції добробуту, здоров'я і безпеки задля поліпшення життя людини і суспільства; аналіз

впливу суспільства, сім'ї, однолітків, культури, засобів масової інформації, технологій та інших чинників на вибір і практикування здорової безпечної поведінки; застосування навичок прийняття рішень для збереження та забезпечення добробуту, здоров'я, безпеки; розвиток підприємницьких якостей та поведінки свідомого споживача.

Зміст навчального матеріалу у програмі складається з двох частин: понятійного і діяльнісного. Види навчальної діяльності пропонуються для відпрацювання ключових життєвих умінь та мають рекомендаційний характер.

Зміст програми інтегрованого курсу в 5 класі структуровано за п'ятьма модулями:

Модуль 1. Добробут.

Модуль 2. Добробут і особиста безпека.

Модуль 3. Добробут і уміння вчитися.

Модуль 4. Добробут і особисте здоров'я.

Розділ 4.1. Фізичне здоров'я і фізичний розвиток.

Розділ 4.2. Емоційне здоров'я та етична поведінка.

Модуль 5. Добробут і підприємливість.

Зміст програми інтегрованого курсу в 6 класі структуровано за шістьма модулями:

Модуль 1. Суспільний добробут.

Модуль 2. Добробут і уміння вчитися.

Модуль 3. Добробут і безпека в соціумі.

Модуль 4. Добробут і громадське здоров'я.

Модуль 5. Добробут, співпраця і спілкування.

Модуль 6. Добробут і підприємливість.

Розділ 6.1. Підприємливість і фінансова грамотність.

Розділ 6.2. Волонтерство.

Під час викладання педагог поєднує проблемні питання зі змістом уроку, які подані у програмі. У зв'язку із запровадженням воєнного стану в Україні всі теми розглядаються у контексті безпеки учасників освітнього процесу та спрямовані на засвоєння базових вмінь самозарадности у різних ситуаціях.

Враховуючи те, що навчальний рік містить 35 тижнів, а кількість запланованих уроків як у 5, так і 6 класах - 30, то резервними є 5 уроків, які рекомендуємо розподілити таким чином:

- 2 уроки - на виконання діагностичних робіт за I та II семестр для оцінювання загальних груп результатів.
- 3 уроки на початку навчального року можна використати для опрацювання змісту матеріалів, пов'язаних з самозарадністю дитини у надзвичайних ситуаціях воєнного походження. Для цього можна скористатися матеріалами, розміщеними на платформі видавництва "Світич". (покликання: <https://svitdovkola.org/lessons-zbd>)

Враховуючи наявний воєнний стан, вважаємо за доцільне змінити попередньо запропонований у МНП порядок вивчення модулів. Другий модуль «Добробут і особиста безпека», а третій модуль – «Добробут та вміння вчитися».

Під час опрацювання змісту модуля «Добробут і особиста безпека», звертаємо увагу на можливі загрози у повсякденній життєдіяльності дітей, пов'язані з війною, і використання алгоритмів безпечної поведінки.

Важливим і необхідним компонентом у системі формування компетентностей для самозарядності учнів є розуміння свого фізичного та психічного стану у кризових ситуаціях і набуття вмінь для їх відновлення.

Для цього варто на одному з етапів уроку запровадити психоемоційну зарядку, (дихальні, статичні, динамічні вправи) для поліпшення психоемоційного стану у випадку криз. Рекомендуємо вчити дітей описувати свій психологічний та фізичний стани, порівнювати з попередніми.

Навчальна програма - самодостатній цілісний освітній продукт для досягнення всіх результатів соціальної і здоров'язбережувальної галузі. Вона надається до реалізації за допомогою різних навчальних матеріалів, а саме: підручників, навчальних посібників, а також індивідуального методичного забезпечення. Вчитель має право використовувати інші джерела інформації для реалізації завдань програми.

Під час реалізації завдань кожного модуля використовуємо змістову інтеграцію з іншими навчальними предметами: історією, природничими науками, літературою, математикою, економікою, громадянською освітою, фізичною культурою, психологією.

Разом з цим важливе місце в освітньому процесі відводиться взаємодії вчителя курсу з класним керівником та батьками, для реалізації компетентісного підходу через спільні проекти, організацію та проведення виховних заходів, спрямованих на формування цілісної особистості школяра, його усвідомленому ставленню важливості здоров'я, безпеки та добробуту.

Для ефективного втілення програми перевага надається інтерактивним, дослідницьким, проектним видам діяльності. Навчальна програма реалізується як у межах класно-урочної системи, так і з використанням інших форм освітньої діяльності (навчальні екскурсії, проекти тощо), а також в умовах дистанційного та змішаного навчання (за наявності відповідного технічного та методичного забезпечення).

Результати навчання відображені відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти та Модельної навчальної програми.

Основна частина

5 клас

Кількість годин	Результати Навчання	Пропонований зміст навчального предмета /інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
Модуль 1. ДОБРОБУТ			
2 год.	<p>визначає свої потреби, бажання, інтереси та цілі [6 СЗО 4.3.1-1]</p> <p>пояснює, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-1]</p> <p>розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-3]</p>	<p>Добробут - добре буття Що таке добробут? Чому добробут важливий? Складники особистого добробуту: прагнення задоволення життям, турбота про фізичне, психічне та соціальне здоров'я та прийняття стійкого способу життя.</p> <p>Добробут людини і суспільства. Від чого залежить добробут людини? Особистий і суспільний добробут. Складники особистого добробуту. Добробут у школі.</p>	<p>Обговорення в загальному колі проблемних запитань.</p> <p>Ознайомлення з поняттями «добробут», «особистий добробут».</p> <p>Створення мапи думок.</p> <p>Моделювання життєвих ситуацій.</p> <p>Створення та обговорення дерева асоціацій.</p>
Модуль 2. Добробут і особиста безпека			

<p>5 год.</p>	<p>обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях</p> <p>[6 СЗО 1.1.1-3]</p> <p>діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції</p> <p>[6 СЗО 1.1.1-2]</p> <p>аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я</p> <p>[6 СЗО 3.3.1-2]</p> <p>моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття</p> <p>[6 СЗО 1.3.1-1]</p> <p>здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну</p>	<p>Дбаємо про безпеку Безпека особистості. Хто відповідає за мою безпеку? Цінність життя. Безпека особистості</p> <p>Безпечний простір. Чому інколи ми почувася безпечно, а інколи - ні? Безпека та небезпека Загрози для безпеки. Безпека життєдіяльності.</p> <p>Безпека на дорозі Які небезпечні ситуації можуть бути у транспорті та як поводитись у них? Місця підвищеної небезпеки на дорозі: як поводитись? Безпека пішохода. Безпека пасажирів. Безпека користування громадським транспортом. Етика пасажирів. Поведінка пасажирів при ДТП.</p>	<p>Скласти мапу думок “Де і як я дбаю про власну безпеку?”</p> <p>Обстеження безпеки класу, дороги до школи, своєї оселі.</p> <p>Моделювання поведінки самопомоги у разі небезпечних побутових ситуацій, ситуацій, пов'язаних з воєнним станом.</p> <p>Моделювання безпечної поведінки тваринами.</p> <p>Відпрацювання вмінь аналізу дорожньої ситуації, в т.ч. в умовах обмеженої оглядовості; переходу дороги</p> <p>Укладання правил поведінки у транспорті “Я - пасажир”.</p> <p>Відпрацювання поведінки під час небезпечних</p>
----------------------	---	--	--

	<p>інформацію [6 СЗО 1.3.1-2]</p> <p>визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо) [6 СЗО 2.1.1-1]</p> <p>розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження [6 СЗО 2.1.1-2]</p> <p>використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь безпеки та добробуту [6 СЗО 2.3.1-1]</p> <p>прогнозує наслідки своїх дій у непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях, апелюючи до набутих знань та достовірної</p>	<p>Безпека в побуті. Які небезпеки можуть спіткати тебе у твоїй домівці? Як поводитися у разі пожежі? Побутові небезпеки. Ризики побутового травмування. Небезпечні побутові ситуації, пов'язані з воєнним станом.</p> <p>Пожежна безпека. Які поводитися у випадку пожежі? Причини виникнення та способи гасіння невеликих пожеж. Особливості гасіння електроприладів. Захист органів дихання під час пожежі.</p> <p>Безпека відпочинку на природі. Коли поведінка людини дружня до навколишнього середовища? Як зробити відпочинок на природі безпечним? Алгоритм дій у небезпечних ситуаціях різного походження.</p>	<p>ситуацій у транспорті.</p> <p>Моделювання поведінки самопомоги у разі небезпечних побутових ситуацій.</p> <p>Командне розроблення візуальних алгоритмів - до кого та як звертатися в небезпечних ситуаціях (плакат, презентація тощо).</p> <p>Мапа думок "Види небезпеки під час воєнного стану"</p> <p>Розроблення алгоритмів поведінки у випадку повітряної безпеки та виявленні вибухонебезпечних предметів. Мапа думок "Як бути дружнім до природи?" Складання пам'ятки «Мій</p>
--	---	--	---

	<p>інформації [6 СЗО 2.2.1-1]</p> <p>приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб [6 СЗО 2.3.1-2]</p> <p>звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами [6 СЗО 2.4.1-2]</p> <p>пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників [6 СЗО 3.1.1-1]</p> <p>розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища [6 СЗО 3.3.1-4]</p> <p>обґрунтовує необхідність уникнення місць підвищеної небезпеки [6 СЗО 3.3.1-3]</p> <p>виявляє ризики неналежного поводження із</p>	<p>Допомога у разі небезпеки.</p> <p>Безпека надворі. До кого і як звертатися у разі небезпеки? Місця підвищеної небезпеки. Екстремальні ситуації.</p>	<p>безпечний відпочинок на природі”</p>
--	---	---	---

	тваринами (домашні, бездомні, дикі) [6 СЗО 2.1.1-5]		
Модуль 3. Добробут і уміння вчитися			
6 год.	визначає, ідентифікує та обговорює фізичні, психічні (у тому числі емоційні) і соціальні зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу [6 СЗО 3.2.1-1] організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час [6 СЗО 3.4.1-1] визначає прагнення і потреби у сфері власного особистісного розвитку та навчання [6 СЗО 3.4.1-5] використовує допоміжні засоби для навчання, зокрема цифрові пристрої, без шкоди для здоров'я [6 СЗО 3.4.1-2] визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації [6 СЗО 3.4.1-3]	Навчаємося упродовж життя Уміння вчитися - це як? Навіщо нам навчатись? Чи може навчання приносити задоволення? У чому зв'язок між навчанням та добробутом? Зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу. Зміна форм діяльності. Втома і відпочинок. Мої знання та вміння. Важливості знань та вмінь у житті людини. самопізнання: Самоаналіз власних знань та вмінь. Як знання та вміння можуть бути використані у реальному житті. Портфоліо. Сильні та слабкі сторони.	Обговорення -змін, які відбуваються під час переходу в основну школу - очікувань учнів від навчання. Складання мап думок про вплив: - навчання на добробут. - знань та вмінь на вибір професії Мозковий штурм в командах та презентація ідей "Як сучасні технології можуть допомогти мені у навчанні". Створення власного портфоліо Самооцінювання сильних сторін та здібностей. Розроблення дерева цілей до своєї навчальної діяльності.

	<p>аналізує власний навчальний розвиток, вказуючи на причини успіхів та невдач [6 СЗО 3.4.1-4]</p> <p>обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу, здоров'я, фінансів) [6 СЗО 4.5.1-3]</p> <p>виявляє чуйне ставлення до людей з особливими потребами [6 СЗО 4.8.2-2]</p> <p>самостійно створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті [6 СЗО 4.3.1-2]</p>	<p>Як дізнатися про свої сильні та слабкі сторони? Сильні сторони, застосовання на практиці. Слабкі сторони. Зони розвитку. Віра в себе.</p> <p>Захоплення та інтереси Чи можуть захоплення допомагати в навчанні? Що мене цікавить? Як мої хобі розвивають вміння та навички? Інтереси. Захоплення. Хобі. Спілкування для навчання.</p> <p>Цілі та їх досягнення. Як мрія може стати реальністю? Чи можна планувати, не маючи цілей? Як планувати своє навчання відповідно до своїх цілей? Визначення цілей за методом SMART.</p> <p>Менеджмент навчання (планування та організація). - керування часом. Як спланувати свій робочий час ефективно? Раціональний</p>	<p>Практична робота “Складання розкладу на день, тиждень” -планування часу з урахуванням правил здорового життя.</p>
--	---	---	--

		розподіл часу. Власний освітній простір. Способи засвоєння інформації. Використання цифрових пристроїв у навчанні.	
Модуль 4.			
Добробут і особисте здоров'я			
Розділ 4.1. Фізичне здоров'я і фізичний розвиток			
8 год.	моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття [6 СЗО 1.3.1-1] виявляє ризики неналежного поведіння із тваринами (домашні, бездомні, дикі) [6 СЗО 2.1.1-5] пояснює наслідки недотримання здорового способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах [6 СЗО 2.2.1-2] використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та	Здоров'я і його складники. Що таке здоров'я? Які складники здоров'я сприяють добробуту людини? Хто відповідальний за моє здоров'я? Здоров'я людини та його складники. Чинники впливу на стан здоров'я. Спосіб життя і фізичний розвиток. Чи впливає спосіб життя на фізичний розвиток? Зв'язок між способом життя та добробутом тепер і у майбутньому. Зв'язок між способом життя та добробутом тепер і у майбутньому. Здоровий спосіб життя.	Обговорення визначення поняття "здоров'я" Мапа думок "Складники здоров'я людини" Складання схеми і порівняння чинників, які впливають на здоров'я людини. Обговорення що таке спосіб життя і як він впливає на здоров'я людини. Аналіз основних складників здорового способу життя. Складання переліку/ самоаналіз рухової активності.

	<p>добробуту [6 СЗО 2.3.1-1]</p> <p>поводиться безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами [6 СЗО 2.4.1-3]</p> <p>пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників [6 СЗО 3.1.1-1]</p> <p>приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми [6 СЗО 3.2.1-2]</p> <p>досліджує та обговорює чинники, що впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань [6 СЗО 3.3.1-1]</p> <p>обирає продукти харчування, які приносять задоволення і користь для здоров'я, безпеки і</p>	<p>Рухова активність і відпочинок.</p> <p>Як досягти потрібного рівня рухової активності? Який відпочинок є корисним? Зміна діяльності. Рухова активність. Відпочинок (активний, пасивний). Сон. Спорт та здоров'я. Відомі спортсмени України.</p> <p>Харчування і здоров'я.</p> <p>Як пов'язані харчування і здоров'я? Що таке раціональне, збалансоване харчування? Харчування. Значення води і харчування для розвитку і здоров'я підлітків. Особливість харчування у підлітковому віці.</p> <p>Безпека харчування.</p> <p>Як обрати продукти безпечні та корисні для здоров'я? Як правильно харчуватися, коли ти не вдома? Правила купівлі, обробки і зберігання харчових продуктів. Перша допомога при харчових отруєннях.</p>	<p>Обговорення правил безпеки рухової активності. Гра "Розкажи про свій відпочинок"</p> <p>Обговорення плакату "Здоровий сон"</p> <p>Порівняння "Тарілки здорового харчування" з власним раціоном</p> <p>Обговорення життєвих ситуацій щодо безпеки харчування.</p> <p>Обговорення порад ВООЗ щодо безпеки харчування.</p> <p>Обґрунтування думки щодо корисних страв.</p>
--	---	--	--

	<p>добробуту [6 СЗО 3.4.1-2]</p> <p>знаходить інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність [6 СЗО 4.2.1-1]</p> <p>обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема здоров'я) [6 СЗО 4.5.1-3]</p> <p>вміє обирати продукти і товари за показниками якості, строків придатності, складу [6 СЗО 4.9.1-5]</p> <p>правильно інтерпретує інформацію, наведену на маркувальних знаках, упаковках для безпечного і раціонального використання харчових і промислових продуктів [6 СЗО 4.9.1-6]</p>	<p>Смачна та корисна їжа. Як обрати смачну та корисну їжу? Як обрати безпечні та корисні для здоров'я страви у шкільній їдальні? Страви та їх приготування. Меню. Корисні страви. Самопочуття. Добре самопочуття - це як? Що робити, якщо самопочуття погіршилося? Допомога в разі погіршення стану здоров'я; домедична допомога. Особливості гігієни тіла відповідно до стану хвороби і епідеміологічної ситуації тощо Захворювання. Чинники ризику. Які причина появи захворювань? Як їм запобігти? Навіщо вакцинуватися? Захворювання. Інфекційні та неінфекційні хвороби; їх поширення. Захист здоров'я (профілактика, вакцинація, карантин тощо). Допомога в разі погіршення стану</p>	<p>Командний проєкт "Їдальні шкіл світу"</p> <p>Складання таблиці ознак доброго і поганого самопочуття.</p> <p>Самоаналіз власного почуття.</p> <p>Складання таблиці за типами захворювань. Аналіз причин появи неінфекційних захворювань.</p> <p>Обговорення правил захисту від інфекцій.</p> <p>Аналіз джерел інформації щодо вакцинації.</p>
--	--	---	---

		здоров'я; домедична допомога.	
Розділ 4.2.			
Емоційне здоров'я та етична поведінка			
4 год.	<p>демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі [6 СЗО 1.1.1-1]</p> <p>протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб [6 СЗО 1.2.1-1]</p> <p>виокремлює інформацію та обговорює ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу [6 СЗО 1.2.1-2]</p> <p>передбачає вплив на власне здоров'я, безпеку, добробут та здоров'я, безпеку, добробут інших осіб неналежного використання цифрових пристроїв [6 СЗО 2.2.1-3]</p> <p>розробляє стратегію подолання булінгу, визначає джерела</p>	<p>Емоційний стан та емоційне здоров'я. Мої емоції - мої друзі? Як почуватися комфортно у школі? Етична поведінка. Психічне та емоційне здоров'я. Розвиток особистості, її психічних процесів. Булінг і протидія його проявам.</p> <p>Ефективне спілкування. Як спілкуватися безпечно та ефективно? Спілкування з дорослими. Повага до батьків та вчителів. Взаємодопомога членів родини. Спілкування з однолітками. Стосунки між хлопцями і дівчатами. Безпека спілкування в Інтернеті.</p>	<p>Робота з таблицею щодо аналізу позитивних і негативних емоцій.</p> <p>Обговорення правил здорового способу життя для збереження емоційного здоров'я.</p> <p>Визначення джерел позитивних емоцій під час дистанційного навчання.</p> <p>Обговорення правил протидії булінгу.</p> <p>Спостереження за власними емоціями.</p> <p>Обговорення правил безпечного спілкування у віртуальному просторі і безпечної</p>

	<p>допомоги жертвам булінгу, звертається за допомогою до інших осіб [6 СЗО 1.3.2-3]</p> <p>ідентифікує причини та наслідки виникнення конфліктів у різних ситуаціях [6 СЗО 1.3.2-1]</p> <p>пояснює почуття інших осіб і визнає їх право на вираження своїх почуттів [6 СЗО 4.8.2-1]</p> <p>моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб [6 СЗО 4.3.1-3]</p> <p>встановлює нові контакти та ефективно співпрацює для досягнення результату, використовує різні засоби зв'язку [6 СЗО 4.7.1-4]</p> <p>застосовує вербальні і невербальні засоби спілкування для конструктивної</p>	<p>Взаємодія і співпраця. Як стати командою? Командний проєкт. Правила командної взаємодії. Як разом допомагати іншим.</p> <p>Етична поведінка. Чи впливає поведінка на здоров'я і безпеку. Які ознаки етичної поведінки? Вплив поведінки на здоров'я і безпеку. Гуманність; чуйність; толерантне ставлення до інтересів та потреб інших осіб. Допомога іншим особам. Що таке добродесність.</p>	<p>поведінки в інтернеті.</p> <p>Обговорення правил ефективного спілкування.</p> <p>Аналіз ситуацій активного слухання.</p> <p>Складання правил командної роботи.</p> <p>Створення девізу і логотипу команди.</p> <p>Визначення правил та норм поведінки у школі.</p> <p>Аналіз проявів етичної поведінки.</p> <p>Розгляд правил етичного спілкування з людьми з інвалідністю.</p> <p>Аналіз прикладів добродесної поведінки.</p>
--	--	--	---

	<p>комунікації [6 СЗО 4.4.1-2]</p> <p>бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби [6 СЗО 4.7.1-1]</p> <p>виявляє розуміння індивідуальних відмінностей інших осіб [6 СЗО 4.8.2-3]</p> <p>вирізняє ознаки доброчинності [6 СЗО 4.10.1-1]</p> <p>розрізняє складники особистого простору (інтимний, соціальний, публічний), поважає свій і чужий особистий простір під час спілкування [6 СЗО 4.4.1-4]</p>		
--	--	--	--

Модуль 5.

Добробут і підприємливість

5 год.	<p>пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників [6 СЗО 3.1.1-1]</p> <p>моделює кроки задоволення</p>	<p>Підприємливість. Що таке підприємливість і в чому вона проявляється? Підприємливе мислення. Творчість, інноваційність. Риси підприємливої</p>	<p>Складання переліку рис підприємливої людини.</p> <p>Самоаналіз і складання таблиці “Я - підприємлива людина”</p>
---------------	---	---	---

	<p>власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб [6 СЗО 4.3.1-3]</p> <p>доводить, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-1]</p> <p>толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброти [6 СЗО 4.8.1-2]</p> <p>визначає прагнення і потреби у сфері власного особистісного розвитку та навчання [6 СЗО 3.4.1-5]</p> <p>виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі, спорт, мистецтво, навчання тощо) та наполегливість у досягненні мети [6 СЗО 4.6.1-2]</p>	<p>людини. Створення цінності для інших.</p> <p>Ідеї та можливості. Які вміння я хочу здобути? Де і як шукати ідеї? Винахідливість. Можливості та ідеї. Спільна діяльність для пошуку і розвитку ідей.</p> <p>Ресурси. Які бувають ресурси? Чому ресурси є скінченними? Як використовувати ресурси ощадно? Обмеженість ресурсів. Повторне використання ресурсів, апсайклінг. Сталий розвиток.</p> <p>Гроші та бюджет. Що таке бюджет? Фінансові ресурси. Потреби і бажання. Прибуток і заощадження. Доходи і витрати. Обов'язкові і необов'язкові витрати. Аналіз бюджету.</p> <p>Моє майбутнє. Як ми уявляємо своє майбутнє? Планування власного майбутнього. Що таке щастя та успіх?</p>	<p>Обговорення ідей розвитку підприємливості.</p> <p>Генерація ідей повторного використання речей.</p> <p>Аналіз портфоліо.</p> <p>Складання цілей за методом SMART.</p> <p>Створити мапу думок щодо раціонального використання природних ресурсів.</p> <p>Обговорення підприємливої поведінки підлітків щодо збереження природних ресурсів, апсайклінгу.</p> <p>Аналіз переліку потреб і бажань.</p> <p>Категоризація доходів і витрат.</p> <p>Аналіз тижневого бюджету підлітка.</p> <p>Складання власного бюджету.</p>
--	---	--	---

	<p>аналізує вибір свій та інших осіб з урахуванням користі і задоволення (радості) для здорового, безпечного життя [6 СЗО 3.4.1-3]</p> <p>відбирає ресурси для повторної переробки [6 СЗО 4.5.1-4]</p> <p>оперує основними економічними поняттями (гроші, зайнятість, підприємництво тощо) [6 СЗО 4.9.1-1]</p>	<p>Власна діяльність для успішного майбутнього. Зв'язок між навчанням, інтересами та професійним майбутнім.</p>	<p>Створення мап думок “Успіх” і “Щастя”.</p> <p>Аналіз висловлювання видатних людей про успіх.</p> <p>Групова вправа “Наші вміння”.</p> <p>Самоаналіз власних знань і вмінь.</p> <p>Моделювання майбутнього.</p>
--	--	---	---

6 клас

Кількість годин	Результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета /інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
Модуль 1. СУСПІЛЬНИЙ ДОБРОБУТ			
3 год.	<p>визначає свої потреби, бажання та цілі [6 СЗО 4.3.1-1]</p> <p>пояснює, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-1]</p> <p>розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-3]</p> <p>бережливо ставиться до власного майна та майна інших осіб, обґрунтовує недоторканність чужого майна [6 СЗО 1.2.1-3]</p>	<p>Добробут особистий і суспільний Що таке суспільний добробут? Складники суспільного добробуту. Чому кожна людина важлива для творення суспільного добробуту?</p> <p>Добробут громади і умови життя Які є складники суспільного добробуту? Як добробут людини залежить від добробуту громади? Чому добробут громади важливий? Складники суспільного добробуту (якість і умови життя громади). Хто створює умови життя мешканців громади?</p> <p>Добробут школи і шкільна спільнота У чому виявляється добробут школи? Чому кожен/кожна з</p>	<p>Обговорення інфографіки щодо взаємодії людей для створення суспільного добробуту.</p> <p>Створення мапи думок “Суспільний добробут”.</p> <p>Обговорення представники яких професій створюють умови життя мешканців громади.</p> <p>Аналіз інфографіки “Показники якості життя населення”.</p> <p>Обговорення що таке “шкільна спільнота” і від чого залежить її добробут.</p> <p>Створення мапи думок щодо умов забезпечення</p>

		нас важливі для добробуту школи? Добробут школи. Умови навчання. Безпечне середовище. Шкільна спільнота. Права учнівства.	права учнівства на особистий розвиток у школі. Формулювання цілей за методом SMART.
--	--	---	--

**Модуль 2.
ДОБРОБУТ І БЕЗПЕКА В СОЦІУМІ**

6 год.	<p>обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях [6 СЗО 1.1.1-3]</p> <p>діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції [6 СЗО 1.1.1-2]</p> <p>вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання [6 СЗО 2.1.1-3]</p> <p>виявляє ризики невідповідності</p>	<p>Соціальне середовище і безпека. Які види небезпек існують? Які небезпеки впливають на соціальне середовище. Безпека. Види небезпек.</p> <p>Поняття про ризик. Що таке екстремальні і надзвичайні ситуації? Ризики і небезпеки Виправдані і невикордані ризики. Оцінка ризиків у щоденному житті. Безпека життєдіяльності.</p>	<p>Обговорення на тему: “Коли я відчуваю небезпеку?” Створення хмари на тему “Безпека”. Визначення потенційних небезпек навколишнього середовища для здоров’я і безпеки людини. Відпрацювання алгоритму дій в екстремальних ситуаціях. Обговорення виправданих ризиків. Відпрацювання навичок виклику необхідних рятувальних служб, повідомляючи відповідно до ситуації</p>
---------------	---	--	---

	<p>власних потреб і можливостей [6 СЗО 2.1.1-4]</p> <p>прогнозує ризики комунікації у віртуальному середовищі [6 СЗО 2.2.1-4]</p> <p>аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я [6 СЗО 3.3.1-2]</p> <p>моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття [6 СЗО 1.3.1-1]</p> <p>здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію [6 СЗО 1.3.1-2]</p> <p>визначає потенційні небезпеки</p>	<p>Екстремальні і надзвичайні ситуації. Алгоритми дій у небезпечних ситуаціях. Допомога в разі небезпеки.</p> <p>Небезпеки соціального походження. Які бувають небезпеки соціального походження? Як діяти у разі виникнення соціальних небезпек? Як допомогти собі та іншим? Алгоритми дій у небезпечних ситуаціях соціального походження. “Тривожна валіза” та “евакуаційний рюкзак”.</p> <p>Небезпеки природного середовища. Які загрози існують у довкіллі? Як їх уникнути? безпека Наслідки забруднення довкілля для життя і здоров'я людини. Способи збереження природного середовища.</p>	<p>необхідну інформацію.</p> <p>Відпрацювання алгоритмів дій у небезпечних ситуаціях соціального походження.</p> <p>Обговорення інформації про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.</p> <p>Практична робота зі зчитування маркування на засобах побутової хімії. Моделювання допомоги при попаданні на тіло речовин побутової хімії та при отруєнні ними.</p>
--	--	---	---

	<p>навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо) [6 СЗО 2.1.1-1]</p> <p>розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження [6 СЗО 2.1.1-2]</p> <p>моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження [6 СЗО 2.4.1-1]</p> <p>використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь безпеки та добробуту [6 СЗО 2.3.1-1]</p>	<p>Засоби побутової хімії та небезпечні речовини. Що належить до засобів побутової хімії? Наскільки вони небезпечні? Що означають маркування на засобах побутової хімії? Допомога в разі попаданні на тіло речовин побутової хімії та отруєння ними.</p> <p>Безпека у віртуальному середовищі. Як комунікувати в Інтернеті безпечно? Віртуальний світ. Як ефективно проводити час в Інтернеті? Як уникати кібербулінгу і шахрайства в Інтернеті? Правила поведінки в Інтернеті для збереження здоров'я і добробуту.</p>	<p>Укладання переліку правил поведінки в Інтернеті. Моделювання та відпрацювання навичок комунікації у віртуальному середовищі.</p>
--	--	---	---

	<p>прогнозує наслідки своїх дій у непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях, апелюючи до набутих знань та достовірної інформації [6 СЗО 2.2.1-1]</p> <p>приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб [6 СЗО 2.3.1-2]</p> <p>звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами [6 СЗО 2.4.1-2]</p> <p>пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників [6 СЗО 3.1.1-1]</p> <p>обґрунтовує наслідки вибору альтернативного рішення щодо моделей</p>		
--	---	--	--

	<p>поведінки, спрямованих на збереження здоров'я, добробуту та безпеки</p> <p>[6 СЗО 3.1.1-2]</p> <p>розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища</p> <p>[6 СЗО 3.3.1-4]</p> <p>обґрунтовує необхідність уникнення місць підвищеної небезпеки</p> <p>[6 СЗО 3.3.1-3]</p>		
--	--	--	--

Модуль 3. ДОБРОБУТ І ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

5 год.	<p>моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття</p> <p>[6 СЗО 1.3.1-1]</p> <p>аналізує причини вибору нездорової поведінки</p> <p>[6 СЗО 3.3.1-5]</p> <p>пояснює наслідки недотримання здорового способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах</p> <p>[6 СЗО 2.2.1-2]</p>	<p>Право на здоров'я. Громадське здоров'я</p> <p>Що таке громадське здоров'я?</p> <p>Права дитини.</p> <p>Громадське здоров'я .</p> <p>Право на здоров'я.</p> <p>Захист здоров'я населення (профілактика, вакцинація, карантин тощо). Медичні послуги. Санітарний нагляд.</p> <p>Соціальна небезпека інфекційних захворювань.</p>	<p>Обговорення: «Зв'язок між особистим та громадським здоров'ям»</p> <p>Обговорення: «Чому усім</p>
---------------	---	---	---

	<p>використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту [6 СЗО 2.3.1-1]</p> <p>поводиться безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами [6 СЗО 2.4.1-3]</p> <p>пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників [6 СЗО 3.1.1-1]</p> <p>приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми [6 СЗО 3.2.1-2]</p> <p>досліджує та обговорює чинники, що впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних</p>	<p>Що таке соціальна дистанція? Що таке соціальна ізоляція? У яких випадках є потреба у карантині (у школі, країні)? Соціальна небезпека інфекційних захворювань (епідемії та пандемії) та запобігання дискримінації людей, що мають (ВІЛ, туберкульоз, COVID-19, тощо).</p> <p>Неінфекційні захворювання. Що таке неінфекційні захворювання? Які наслідки неінфекційних захворювань? Неінфекційні захворювання та причини їх появи. Соціальні наслідки неінфекційних захворювань та їх профілактика.</p> <p>Спорт і здоров'я Збереження здоров'я та забезпечення якісного й</p>	<p>важливо вакцинуватись від хвороб?»</p> <p>Огляд світових прикладів приборкання хвороб.</p> <p>Аналіз власних спортивних уподобань.</p>
--	--	--	---

	<p>захворювань [6 СЗО 3.3.1-1]</p> <p>обирає продукти харчування, способи проведення дозвілля, відповідний одяг тощо, які приносять задоволення і користь для здоров'я, безпеки і добробуту [6 СЗО 3.4.1-2]</p> <p>знаходить інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність [6 СЗО 4.2.1-1]</p> <p>оцінює надійність різних джерел інформації (засоби масової інформації, реклама, соціальні мережі тощо) [6 СЗО 4.2.1-2]</p> <p>обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема здоров'я) [6 СЗО 4.5.1-3]</p> <p>вміє обирати продукти і товари за показниками якості, строків придатності,</p>	<p>повноцінного життя людей.</p> <p>Громадське харчування.</p> <p>Як маркують продукти харчування? Що таке “стріт фуд”?</p> <p>Маркування харчових продуктів та їх фортифікація. Національна кухня. Громадське харчування. Вулична їжа.</p> <p>Вплив реклами на рішення людини.</p> <p>Що приховує реклама? Вплив реклами на рішення людини. Види реклами; соціальна і комерційна реклами. Доброчесна реклама.</p>	<p>Практична робота зі зчитування маркування на продуктах харчування. Дискусія «Вулична їжа – за і проти»</p> <p>Виконання вправи «Що приховує реклама»</p> <p>Створення рекламного ролика соціального спрямування (спорт, здоровий спосіб життя, правильне харчування, дружба тощо)</p>
--	---	--	--

	<p>складу [6 СЗО 4.9.1-5]</p> <p>правильно інтерпретує інформацію, наведену на маркувальних знаках, упаковках для безпечного і раціонального використання харчових і промислових продуктів [6 СЗО 4.9.1-6]</p>		
--	--	--	--

**Модуль 4.
ДОБРОБУТ І УМІННЯ ВЧИТИСЯ**

3 год.	<p>визначає, ідентифікує та обговорює фізичні, психічні (у тому числі емоційні) і соціальні зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу [6 СЗО 3.2.1-1]</p> <p>організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час [6 СЗО 3.4.1-1]</p> <p>визначає прагнення і потреби у сфері власного особистісного</p>	<p>Способи навчання. Які є способи ефективного навчання? Як розвивати пам'ять та увагу? Застосування методів ефективного навчання на практиці.</p> <p>Менеджмент навчання. Що таке менеджмент навчання? Як планувати й організовувати навчання, позашкільні активності та відпочинок? Уміння вчитися та навчальний прогрес. Час як ресурс.</p> <p>Уміння вчитися.</p>	<p>Встановлення відповідності між прислів'ями і якостями, про які в них ідеться.</p> <p>Аналіз прикладів застосування методу критичного мислення “5 чому”.</p> <p>Аналіз прикладів застосування методу групування.</p> <p>Створення мапи думок щодо методів ефективного навчання.</p>
---------------	---	--	---

	<p>розвитку та навчання [6 СЗО 3.4.1-5]</p> <p>використовує допоміжні засоби для навчання, зокрема цифрові пристрої, без шкоди для здоров'я [6 СЗО 3.4.1-2]</p> <p>визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації [6 СЗО 3.4.1-3]</p> <p>аналізує власний навчальний розвиток, вказуючи на причини успіхів та невдач [6 СЗО 3.4.1-4]</p> <p>самостійно створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті [6 СЗО 4.3.1-2]</p> <p>виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі,</p>	<p>Як пов'язані особистісний розвиток та навчання? Які переваги індивідуального та групового навчання? Чому важливо шукати додаткові освітні можливості? Помилки і поразки. Уміння навчатися цілеспрямовано і ситуативно..</p>	<p>Обговорення і порівняння висловлювань щодо навчання.</p> <p>Самооцінювання щодо досягнення раніше поставленої цілі.</p> <p>Аналіз переліку процесів, які відбуваються під час шкільного навчання.</p> <p>Аналіз життєвих прикладів за методом “5 чому”.</p> <p>Створення мапи думок “Мій час — мій ресурс”.</p> <p>Самоаналіз таймменеджменту</p> <p>Обговорення діалогів учнівства та учительства.</p> <p>Доповнення переліку порад як впоратися з невдачами.</p> <p>Створення мапи думок “Додаткові освітні можливості”.</p>
--	---	--	---

	спорт, мистецтво, навчання тощо) та наполегливість у досягненні мети [6 СЗО 4.6.1-2]		
Модуль 5. ДОБРОБУТ, СПІВПРАЦЯ ТА СПІЛКУВАННЯ			
5 год.	<p>демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі [6 СЗО 1.1.1-1]</p> <p>прогнозує ризики комунікації у віртуальному середовищі [6 СЗО 2.2.1-4]</p> <p>протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб [6 СЗО 1.2.1-1]</p> <p>виокремлює інформацію та обговорює ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу [6 СЗО 1.2.1-2]</p> <p>передбачає вплив на власне здоров'я, безпеку, добробут та</p>	<p>Емоції та їх вираження. Що таке емоційний інтелект? Як виражати свої емоції в реальному та віртуальному спілкуванні? Правила етичного спілкування в Інтернеті. Розпізнавання і розуміння емоцій.</p> <p>Ефективне спілкування. Чому ефективна комунікація з іншими — ключ до успіху будь-якої справи? Прийняття відмінностей між людьми. Повага до ідей інших осіб. Стилі спілкування. Засоби комунікації.</p> <p>Ефективна співпраця Чому співпраця важлива? Командна робота. Чому потрібно поважати чужі думки та ідеї? Повага до індивідуальності.</p>	<p>Аналіз й обговорення життєвих ситуацій в парах.</p> <p>Обговорення культури онлайн-спілкування і правил нетикету.</p> <p>Створення інформаційних дописів щодо емоцій та їх вираження.</p> <p>Обговорення у парах створені “мапи островів” з домашнього завдання.</p> <p>Самооцінювання щодо правил ефективного спілкування.</p> <p>Складання правил ефективного письмового спілкування.</p>

	<p>здоров'я, безпеку, добробут інших осіб неналежного використання цифрових пристроїв [6 СЗО 2.2.1-3]</p> <p>розробляє стратегію подолання булінгу, визначає джерела допомоги жертвам булінгу, звертається за допомогою до інших осіб [6 СЗО 1.3.2-3]</p> <p>ідентифікує причини та наслідки виникнення конфліктів у різних ситуаціях [6 СЗО 1.3.2-1]</p> <p>моделює ситуацію з конструктивним залагодженням конфліктів [6 СЗО 1.3.2-2]</p> <p>пояснює вплив спілкування на складники здоров'я, безпеки і добробуту [6 СЗО 4.4.1-1]</p> <p>пояснює почуття інших осіб і визнає їх право на</p>	<p>Як підтримувати людей з інвалідністю? Допомога іншим особам.</p> <p>Конфліктні ситуації та їх залагодження. Поняття конфлікту. Якими бувають конфлікти, чому вони виникають? Як контролювати себе в конфліктних ситуаціях? Як залагоджувати конфлікти? Толерантність. Самоконтроль у конфліктних ситуаціях.</p> <p>Товариство. Підліткові компанії. Що таке товариство і компанія? Соціальні групи. Яку користь і шкоду можуть приносити підліткові компанії? Стосунки з однолітками. Булінг. Протидія виявам агресії і насильства.</p>	<p>Обговорення і порівняння стилів комунікації.</p> <p>Наведення аргументів щодо необхідності уміння спілкуватися, домовлятися і співпрацювати.</p> <p>Аналіз соціальної реклами.</p> <p>Обговорення діалогів вчительства і учнівства.</p> <p>Аналіз життєвих ситуацій і наведення прикладів із власного досвіду.</p> <p>Груповий проєкт “Наша суперкоманда”.</p> <p>Самооцінювання щодо риси толерантної людини.</p> <p>Аналіз інфографіки щодо варіантів реагування на</p>
--	--	--	--

	<p>вираження своїх почуттів</p> <p>[6 СЗО 4.8.2-1]</p> <p>моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб</p> <p>[6 СЗО 4.3.1-3]</p> <p>застосовує вербальні і невербальні засоби спілкування для конструктивної комунікації</p> <p>[6 СЗО 4.4.1-2]</p> <p>розрізняє ситуації, коли силу переконання використали з позитивними чи негативними намірами</p> <p>[6 СЗО 4.4.1-3]</p> <p>визначає потребу ощадливого використання ресурсів і повторної переробки вторинної сировини</p> <p>[6 СЗО 4.5.1-2]</p> <p>встановлює нові контакти та</p>		<p>конфліктну ситуацію.</p> <p>Групова робота щодо моделювання варіантів залагодження конфліктних ситуацій.</p> <p>Обговорення ознак соціально позитивних і соціально негативних груп.</p> <p>Аналіз і моделювання життєвих ситуацій, зокрема щодо протистояння булінгу.</p>
--	--	--	--

<p>ефективно співпрацює для досягнення результату, використовує різні засоби зв'язку</p> <p>[6 СЗО 4.7.1-4]</p> <p>бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби</p> <p>[6 СЗО 4.7.1-1]</p> <p>толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброту</p> <p>[6 СЗО 4.8.1-2]</p> <p>виявляє чуйне ставлення до людей з особливими потребами</p> <p>[6 СЗО 4.8.2-2]</p> <p>виявляє розуміння індивідуальних відмінностей інших осіб</p> <p>[6 СЗО 4.8.2-3]</p> <p>розрізняє складники</p>		
---	--	--

	<p>особистого простору (інтимний, соціальний, публічний), поважає свій і чужий особистий простір під час спілкування</p> <p>[6 СЗО 4.4.1-4]</p> <p>розуміє взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності</p> <p>[6 СЗО 4.7.1-2]</p> <p>виконує різні ролі в груповій роботі</p> <p>[6 СЗО 4.7.1-3]</p>		
--	---	--	--

Модуль 6.

ДОБРОБУТ І ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ

Розділ 6.1. Підприємливість і фінансова грамотність

<p>4 год.</p>	<p>пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників</p> <p>[6 СЗО 3.1.1-1]</p> <p>моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб</p>	<p>Підприємливість і відповідальність</p> <p>Як бути відповідальним членом громади? Риси відповідальної людини. Власні та спільні цілі.</p> <p>Як проявляється підприємливість? Риси підприємливої людини.</p>	<p>Аналіз рис, притаманних підприємливій людині.</p> <p>Самоаналіз.</p> <p>Обговорення інфографіки “Спільні цілі нашого класу”.</p> <p>Створення таблиці щодо застосування додаткових</p>
----------------------	---	---	---

	<p>[6 СЗО 4.3.1-3]</p> <p>доводить, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього</p> <p>[6 СЗО 4.6.1-1]</p> <p>аналізує вибір свій та інших осіб з урахуванням користі і задоволення (радості) для здорового, безпечного життя</p> <p>[6 СЗО 3.4.1-3]</p> <p>оперує основними економічними поняттями (гроші, зайнятість, підприємництво тощо)</p> <p>[6 СЗО 4.9.1-1]</p> <p>бережливо ставиться до власного майна та майна інших осіб, обґрунтовує недоторканність чужого майна</p> <p>[6 СЗО 1.2.1-3]</p> <p>виявляє ризики невідповідності власних потреб і можливостей</p> <p>[6 СЗО 2.1.1-4]</p>	<p>Підприємливість. Створення цінності для інших.</p> <p>Підприємливість для добробуту громади. Якими бувають цінності? Яким чином моя діяльність може створювати цінності мені та громаді?</p> <p>Фінансова грамотність та фінансова безпека.</p> <p>Як правильно витратити гроші? Потреби і бажання. Доходи, витрати і заощадження. Що таке культура споживання? Відповідальне споживання. Вміння заробляти.</p> <p>Потреби людини та обмеженість ресурсів.</p> <p>Відповідальне споживання і виробництво. Як відповідально та ефективно використовувати ресурси? Переробка та повторне використання.</p>	<p>освітніх можливостей для добробуту.</p> <p>Аналіз “Декларації відповідальності людини”.</p> <p>Обговорення схеми “Цінності”.</p> <p>Визначення цінностей на основі життєвих ситуацій.</p> <p>Проектна робота за планом “Створюємо цінності для нашої громади”.</p> <p>Аналіз бюджету підлітка.</p> <p>Обговорення інфографіки правила “50 – 30 – 20”.</p> <p>Створення таблиці з власними ідеями як підлітки можуть заробити гроші.</p> <p>Обговорення як можна розвивати культуру споживання.</p>
--	--	--	---

	<p>розрізняє та зазначає законні джерела доходів для свого віку [6 СЗО 4.9.1-2]</p> <p>обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу, здоров'я, фінансів) [6 СЗО 4.5.1-3]</p> <p>аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів [6 СЗО 4.5.1-1]</p> <p>розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-3]</p> <p>визначає цілі власної діяльності і стратегії їх досягнення [6 СЗО 4.6.1-4]</p> <p>визначає відмінності між людьми як ціннісну ознаку індивідуальності [6 СЗО 4.8.1-1]</p> <p>вміє раціонально розпоряджатися</p>		<p>Аналіз таблиці “Мої ресурси”.</p> <p>Аргументована дискусія щодо потреб людини та обмеженості ресурсів.</p>
--	---	--	--

	<p>власними грошима</p> <p>[6 СЗО 4.9.1-3]</p> <p>розуміє вагу докладених зусиль дорослих для отримання доходів</p> <p>[6 СЗО 4.9.1-4]</p>		
<p>Розділ 6.2.</p> <p>Волонтерство</p>			
<p>4 год.</p>	<p>вирізняє ознаки доброчинності</p> <p>[6 СЗО 4.10.1-1]</p> <p>виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги</p> <p>[6 СЗО 4.10.1-2]</p> <p>пояснює значення волонтерства</p> <p>[6 СЗО 4.10.1-3]</p>	<p>Волонтерство. Волонтерський рух в Україні.</p> <p>Як волонтери допомагають долати труднощі? Як волонтери змінюють життя?</p> <p>Волонтерство. Волонтерські організації та ініціативи. Волонтери та їх діяльність в Україні.</p> <p>Доброчинність.</p> <p>Що таке доброчинність? Чому важливо не лише мати, а й віддавати? Благодійництво в Україні.</p> <p>Доброчинність. Запобігання жорстокому ставленню до тварин.</p>	<p>Обговорення ідей долучення до волонтерства.</p> <p>Створення мапи думок “Риси волонтерів”.</p> <p>Обговорення життєвих ситуацій, пов’язаних з волонтерством.</p> <p>Дослідження діяльності волонтерських організації або ініціатив в громаді.</p> <p>Обговорення історії українського благодійництва.</p> <p>Визначення рис, пов’язаних з доброчинністю</p>

		<p>Доброчинний проєкт. Чи можу я бути волонтером? Планування та реалізація проєкту. Формування спільноти волонтерів. Спільна доброчинна діяльність.</p>	<p>на прикладі життєвих історій.</p> <p>Моделювання дій, якщо стали свідком жорстокого поводження з тваринами.</p> <p>Створення мапи думок “Дерево доброчинності”.</p> <p>Реалізація доброчинного проєкту за планом.</p>
--	--	---	--

III. Системи оцінювання результатів навчання

Відповідно до методичних рекомендацій, затверджених наказом МОН України № 1093 від 02 серпня 2024 року щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти та статті 17 Закону України “Про повну загальну середню освіту” основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є **формувальне,**

поточне,

підсумкове: тематичне, семестрове, річне.

За потреби визначити навчальні досягнення окремих груп чи всіх груп результатів педагог може запровадити тематичне оцінювання.

Педагог оцінює досягнення учнів за 12-бальною системою оцінювання відповідно до рішення педагогічної ради (протокол № ____ від ____ серпня 202_ року).

Семестрове та підсумкове (річне) оцінювання результатів навчання з інтегрованого курсу «Здоров’я, безпека, добробут» здійснюється за 12-бальною системою(шкалою), а його результати позначаються цифрами від 1 до 12 (протокол № __ від __ серпня 202_ року).

Відповідно до змін у Типовій освітній програмі для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затверджений наказом МОН України № 1120 від 09.08.2024 для вивчення інтегрованого курсу “Здоров’я, безпека та добробут” у 5-7 класах відводиться 1 год. Кількість годин на

вивчення інтегрованого курсу “Здоров’я, безпека та добробут” визначає педагогічна рада.

Зважаючи на особливості змісту та види навчальної діяльності, передбачені модельною навчальною програмою «Здоров’я, безпека та добробут», поточне та підсумкове оцінювання може здійснюватись із застосування таких основних форм та способів:

практичної, зокрема шляхом планування та виконання експериментальних досліджень, планування та реалізації проєктів, виготовлення виробів тощо;

письмової, у тому числі графічної, зокрема шляхом тестування, організації роботи з текстами, діаграмами, таблицями, графіками, схемами, тощо;

цифрової, зокрема шляхом тестування в електронному форматі;

усної, зокрема шляхом індивідуального, групового та фронтального опитування.

Для проведення оцінювання навчальних досягнень інтегрованого курсу педагог використовує загальні критерії, які містить Додаток 1 документу. Вони стосуються загальних компетентностей, які формують в учнів усі освітні галузі. Для оцінювання окремих груп результатів педагог користується критеріями Додатку 2.

Педагог використовує різноманітні форми формування оцінювання, які допомагають здобувачам освіти та батькам розуміти механізми оцінювання, відображає прогрес досягнень, рівень оволодіння наскрізними вміннями, визначеними Новою українською школою: вияв інтересу до навчання, розуміння прочитаного, вміння висловлювати власну думку, критично та системно мислити, логічно обґрунтовувати власну позицію, діяти творчо, вияв ініціативи у процесі навчання, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв’язувати проблеми, співпрацювати з іншими з метою заохочення подальшого розвитку відповідних умінь.

А також на очікувані результати навчання на відповідному етапі освітнього процесу; ключові компетентності, а саме: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність.

Відповідно до рекомендацій, які стосуються соціальної та здоров’язбережувальної освітньої галузі, оцінювання здійснюється на позитивному ставленні до кожного учня, і враховує не рівень недоліків та прорахунків, а рівень особистих досягнень. Визначення досягнень

учнів у рівнях (Високий, Достатній, Середній, Початковий) надають змогу вчителю об'єктивно, але водночас, не пригнічуючи особистість, оцінити його сумлінне ставлення до навчання, активність, ініціативність.

Формувальне (поточне формувальне) оцінювання здійснюється у формі самооцінювання, взаємооцінювання учнів, оцінювання вчителем і з використанням окремих інструментів (карток, шкал, щоденника спостереження вчителя, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів тощо). При цьому враховується досвід здобувачів освіти, отриманих у початковій школі. Важливим аспектом, який дозволяє педагогу визначати рівень компетентностей та груп загальних результатів здобувачів освіти, є постійне ведення відповідно до завдань змісту програми **портфоліо**. У ньому після завершення початкової освіти вони продовжують оформлення матеріалів, маючи повну творчу свободу. Педагогом враховується якість виконання з урахуванням запропонованих вимог, якість захисту та рівень аргументації, які засвідчують їх розуміння, вмотивованість, позитивну динаміку. Їх оформлення не є підставою для зниження балу навчальних досягнень. Взаємодія між педагогом та здобувачами освіти мають позитивну мотиваційну основу.

Здобувач освіти не повинен повторно виконувати завдання для портфоліо, але може його удосконалювати відповідно до своїх потреб і врахування побажань педагогів, здобувачів освіти, батьків.

Педагог під час організації освітнього процесу може звертатися до портфоліо здобувача освіти з метою перевірки сформованості компетентностей.

Орієнтовні форми формувального оцінювання:

курс «Справжнє **формувальне оцінювання для покращення навчальної діяльності учнів**» (режим доступу: <https://umity.in.ua/courses/?search=nus>);

«**Формувальне оцінювання: приклади форм, які заповнюють фінські вчителі, діти та їхні батьки**» (режим доступу: (режим доступу:

<https://nus.org.ua/articles/formuvalnogo-otsinyuvannya-pryklady-form-yaki-zapovnyuyut-uchyteli-dity-ta-yihni-batky/>).

Поточний контроль проводиться систематично з метою встановлення рівнів опанування навчального матеріалу та здійснення коригування щодо застосовуваних технологій навчання. Виконуючи навчальну функцію контролю, педагогом він враховується поєднання індивідуальних форм (запитання, завдання, тести, тощо) спрямованих на закріплення вивченого матеріалу й повторення пройденого, з фронтальною роботою класу. Під час цього є важливим урахування мотиваційно-стимулюючої функції поточного оцінювання.

Тематичне оцінювання пропонується здійснювати за потреби на основі поточного оцінювання. У першому семестрі тематичне оцінювання – 2; у другому – 2.

Підсумкове оцінювання здійснюється періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення педагог може встановлювати самостійно.

Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, декількох або всіх груп результатів, визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання.

Підсумкове оцінювання за семестр здійснюють за групами результатів навчання, що передбачені Критеріями оцінювання за освітніми галузями (додаток 2), з урахуванням різних форм і видів навчальної діяльності.

Для формування висновків щодо рівня досягнення обов'язкових результатів навчання за семестр учитель \учителька може запропонувати учнівству:

- 1) виконати комплексну підсумкову роботу, завдання якої дозволяють установити результати навчання за всіма групами результатів, визначеними в Критеріях оцінювання за освітніми галузями;
- 2) виконати окремі підсумкові роботи для кожної групи результатів, визначеної у Критеріях оцінювання за освітніми галузями.

Семестрове оцінювання може здійснюватися за результатами тематичних (за наявності) та/або підсумкових оцінювань, кількість яких визначає педагог, та підсумковим оцінюванням за семестр.

Фіксація записів тематичного та семестрового оцінювання проводиться в окремій колонці без дати.

Оцінка за семестр ставиться за результатами тематичного оцінювання та результатів груп загальних результатів. Річне оцінювання здійснюється на підставі загальної оцінки результатів навчання за I та II семестри.

IV. Список використаних джерел

1. Закон України про освіту (2017) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Державний стандарт базової середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>
3. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс].

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>

5. Указ Президента України №195/2020. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі [Електронний ресурс].

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>

6. Ключові компетентності для навчання протягом життя (Рамкова програма щодо оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя) [Електронний ресурс]. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>

7. Нова українська школа [Електронний ресурс]. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

8. Нова українська школа: концептуальні засади реформування нової української школи [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

9. Нова українська школа: основи Стандарту освіти (2016) [Електронний ресурс].

URL: http://osvita.kupyanskrada.gov.ua/files/docs/2019/14580_Nova_ukrainska_shkola_osnovni_standarti_osviti.pdf

10. Рамка цифрової компетентності DigComp 2.1 (2017) [Електронний ресурс].

URL: <http://dystosvita.blogspot.com/2018/02/digcomp-2017.html>

11. Результати дослідження PISA (2018) [Електронний ресурс].

URL: <http://testportal.gov.ua/2019/12/03/rezultaty-pisa-svoyeridnyj-dorogovkaz-dlya-pidvyshhennya-yakosti-natsionalnoyi-osvity/>

12. LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence (2021) [Електронний ресурс].

URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/lifecomp-european-framework-personal-social-and-learning-learn-key-competence>

13. Методичні рекомендації щодо поведінки учасників освітнього процесу під час сигналу “Повітряна тривога!” Режим доступу: <https://dsns.gov.ua/uk/metodichni-rekomendaciyi>

14. Абетка безпеки. Режим доступу: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki>

15. Як впоратися зі стресом: інструкція-комікс від ВООЗ Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/yak-vporatysya-zi-stresom-instruktsiya-komiks-vid-vooz/>

16. Долаємо паніку. 46 вправ і порад, як стабілізуватися під час війни Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/dolayemo-paniku-46-vprav-i-porad-yak-stabilizuvatysya-pid-chas-vijny/>

17. Як дитині впоратися з посттравматичним станом: поради психологині Світлани Ройз Режим доступу: https://tsn.ua/lady/dom_i_deti/deti/yak-ditini-vporatysya-z-posttravmatichnim-stanom-poradi-psihologa-svitlani-royz-2106376.html

18. Курс «Базова психологічна допомога в умовах війни» Режим доступу: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+BPA101+2022_T2/about

19. Курс «Перша домедична допомога в умовах війни» Режим доступу: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+FAW+2022_T2/about

20. Курс «Навчання з попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів» Режим доступу: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:UDA+PRE101+2022_T2/about

21. Психологічна допомога та підтримка під час війни: добірка порад та рекомендацій Режим доступу: <https://dityvmisti.ua/blog/6727-psykhologichna-dopomoga-ta-pidtrymka-pid-chas-viiny-do-birka-porad-ta-rekomendatsii/>

22. Психологічна підтримка дітей. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/psihologichna-sluzhba/psihologichna-pidtrimka-ditej>

23. Курс «Як підтримати дитину під час війни?» Режим доступу: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:eef+EEF-024+May2022/about>

24. КУРС ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЛЯ ОСВІТЯН «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій» Режим доступу: <https://hryoutest.in.ua/courses/programa-pidvishchennya-kvalifikaciji-psihologichnoji-pidtrimki-dlya-osvityan-ta-batkiv>

25. Безпечна поведінка дітей під час війни Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=kHiXhGis7ag&ab_channel=%D0%90%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%94%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE

26. Безпека для дітей під час війни режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=xqDW7G8rVJ8&ab_channel=NastyaAcharova

27. Шиян О. І. Здоров'я, безпека та добробут : підруч. інтегр. курсу для 5 кл. закл. загал. серед. освіти / О.І. Шиян, О.В. Волощенко, Д.Г.Дяків, О.П.Козак, А.Б. Седоченко. - Київ: Світич, 2023 - 176 с. : іл.

28. Шиян О. І. Здоров'я, безпека та добробут : підруч. інтегр. курсу для 6 кл. закл. загал. серед. освіти / О.І. Шиян, О.В. Волощенко, Д.Г.Дяків, О.П.Козак, А.Б. Седоченко. - Київ: Світич, 2023 - 176 с. : іл.